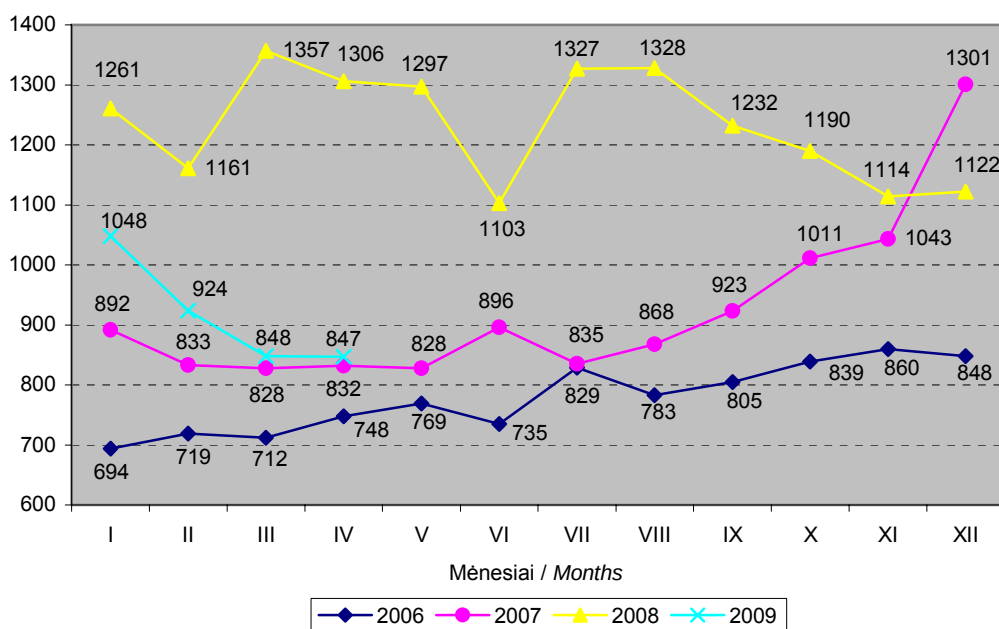

RAPSAI / RAPE

*Dr. Vidmantas BRADŪNAS,
LAEI Produktų rinkotyros skyriaus
vyresnysis mokslo darbuotojas, vidmantas@laei.lt*

Rapsų supirkimas. Per 2009 metų sausio–kovo mėnesius Lietuvoje iš rapsų augintojų supirkta 4,01 tūkst. t rapsų, arba 2,35 tūkst. t (2,4 karto) daugiau nei per tą patį praėjusių metų laikotarpį. Iš kitų šalies ūkio subjektų rapsų perdirbimo įmonės per minėtą laikotarpį supirko 21,46 tūkst. t rapsų, arba 19,89 tūkst. t (13,7 karto) daugiau.

2009 metų balandį, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu mėnesiu, rapsų supirkimo kaina sumažėjo 35,1 proc. ir pasiekė 2007 metų kainos lygį (1 pav.).

1 pav. Rapsų supirkimo kainos 2006–2009 metais, Lt/t
Figure 1. Average purchase price of rapeseed in 2006–2009, Lt/t

Šaltinis: ŽŪMPRIS duomenys.

Rapsų kainos sparčiai mažėjo ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES-27 valstybėse (1 lentelė). 2009 metų balandžio pabaigoje brangiausi rapsai buvo Vengrijoje, o pigiausi Lietuvoje. Rapsų kaina didesnė nei Lietuvoje Vengrijoje buvo 14,7 proc., Lenkijoje – 11,4 proc., Vokietijoje – 10,2 proc., Estijoje – 8,3 proc. Per metus labiausiai ji sumažėjo Lenkijoje – 38,0 proc., mažiausiai Estijoje – 33,4 proc.

Vidutinės rapsų kainos kai kuriose valstybėse 2008 ir 2009 metų 18-ąją savaitę (04-27–05-03), Lt/t
Average price of rapeseed in selected countries in the 18th week of 2008 and 2009, Lt/t

Valstybė / Country	2008	2009	Pokytis / Change, %
Vengrija / Hungary	1410	989	-29,9
Lenkija / Poland	1537	953	-38,0
Vokietija / Germany	1433	940	-34,4
Estija / Estonia	1382	920	-33,4
Lietuva / Lithuania	1345	844	-37,2

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

Auginimas. 2008 metais rapsais buvo apsėta 161,6 tūkst. ha, arba 12,8 tūkst. ha (7,3 proc.) mažiau nei 2007-aisiais. Rapsų pasėliai sudarė 9,3 proc. (2007 m. – 10,1 proc.) visų pasėlių ploto. Žieminių rapsų pasėliai sumažėjo 3,4 proc., vasarinių – 9,9 proc. Didėjantis rapsų biodyzelino gamybai poreikis turėtų skatinti žemdirbius auginti daugiau rapsų, tačiau rapsų pasėlių ploto sumažėjimą galėjo lemti tik rizikos dėl galimų nepalankių žiemojimo sąlygų baimė, nes ekonominiai faktoriai gana palankūs.

2009 metų derliui Lietuvos rapsų augintojai pasėjo 95,1 tūkst. ha žieminių rapsų, arba 44,8 proc. daugiau nei 2008 metais.

Perdirbimas. Per 2009 metų sausio–kovo mėnesius Lietuvos rapsų perdirbimo įmonės perdirbo 46,77 tūkst. t rapsų – 8,26 tūkst. t (21,5 proc.) daugiau nei tuo pačiu 2008-ųjų laikotarpiu. Per minėtą laikotarpį pagaminta 1,88 tūkst. t maistinio rapsų aliejaus, kita rapsų dalis buvo perdirbta į metilo esterį. 2009 metų kovo pabaigoje buvo 80,13 tūkst. t rapsų atsargų – 43,1 proc. daugiau nei 2008-ųjų kovą (55,99 tūkst. t). Rapsų perdirbimo gamybiniai pajėgumai pastaraisiais metais didėja. Didėjančios ir Lietuvoje, ir visame pasaulyje rapsų perdirbimo apimtys reikalauja daugiau žaliavos, o tuo pačiu didina jų paklausą rinkoje. Tai lemia nuolat auganti biodyzelino gamyba.

Užsienio prekyba. Per 2009 metų sausio–kovo mėnesius, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, Lietuvoje rapsų eksportas padidėjo 2,2 karto, o importas – 5,1 karto (2 lentelė).

Vidutinė eksportuotų rapsų kaina šių metų I ketvirtį buvo 21,1 proc. žemesnė nei per praėjusių metų tą patį laikotarpį. Importuotų rapsų vidutinę kainą žymiai padidina sertifikuotų rapsų sėklų kaina, per minėtą laikotarpį išaugusi 14,6 proc. (nuo 15162 Lt/t iki 17371 Lt/t). Daugiausia rapsų iš Lietuvos nupirko Suomija – 34,8 proc., Belgija – 17,3 proc., Prancūzija – 9,7 proc. Didžioji dalis rapsų 2009 metų sausio–kovo mėnesiais buvo importuota iš Ukrainos – 95,8 proc., iš Latvijos – 3,1 proc. Sėklai skirtų rapsų įvežta iš ES šalių: Vokietijos – 74,8 proc., Latvijos – 13,5 proc., Švedijos – 12,3 proc.

Per 2009 metų sausio–kovo mėnesius Lietuva eksportavo 2,31 tūkst. t maistinio rapsų aliejaus, arba beveik perpus mažiau nei per tą patį 2008-ųjų laikotarpį. Daugiausia maistinio aliejaus iš Lietuvos nupirko: Estija – 31,2 proc., Vokietija – 22,5 proc., Latvija – 16,9 proc., Lenkija – 5,6 proc. Daugiausia maistinio rapsų aliejaus per minėtą laikotarpį importuota iš Rusijos – 36,5 proc., Baltarusijos – 32,3 proc., Estijos – 19,9 proc. Vidutinė maistinio rapsų aliejaus kaina Lietuvoje 2009 metų I ketvirtį buvo 2386 Lt/t – 27,7 proc. mažesnė nei 2008-ųjų I ketvirtį. Kai kuriose valstybėse

maistinis rapsų aliejus kainavo panašiai, kaip ir Lietuvoje: Baltarusijoje – 2389 Lt/t, Estijoje – 2354 Lt/t, Rusijoje – 2290 Lt/t, o Vokietijoje – 35,0 proc. (3672 Lt/t), Suomijoje – 38,7 proc. (3894 Lt/t), Prancūzijoje – 44,7 proc. (4316 Lt/t) brangiau.

2 lentelė / Table 2

Rapsų užsienio prekyba 2008 ir 2009 metų sausio–kovo mėnesiais
Foreign trade in rape in January–March 2008 and 2009

Produkcija Products	Eksportas /Export			Importas / Import		
	2008	2009	pokytis Change, %	2008	2009	pokytis Change, %
Rapsų sėklos / Rapeseed						
kiekis, tūkst. t amount, thou. t	15,57	34,66	2,2 k.	1,64	8,37	5,1 k.
kaina, Lt/t price, Lt/t	1348	1063	-21,1	3085	1255	-59,3
Rapsų aliejus / Rapeseed oil						
kiekis, tūkst. t amount, thou. t	4,24	2,31	-45,5	9,54	14,51	52,1
kaina, Lt/t price, Lt/t	3300	2386	-27,7	3127	2469	-21,0

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.

Prognozė. Ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES šalyse bei pasaulyje rapsų išauginama vis daugiau. Vokiečių agentūros „Oil World“ duomenimis, rapsų derlius pasaulyje 2009–2010 derliaus metais turėtų būti 55,0 mln. t, arba 5,6 proc. mažesnis nei 2008–2009 derliaus metais. Didžiausias rapsų derliaus sumažėjimas dėl mažesnio pasėlių ploto ir numatomo prastesnio jų derlingumo prognozuojamas Ukrainoje, Australijoje, Kanadoje ir JAV. ES-27 šalyse rapsų derlius turėtų būti 18,4 mln. t, arba 2,6 proc. mažesnis nei 2008–2009 derliaus metais, kadangi nemažos įtakos rapsų derliui turės labai sausi pavasario orai, pakenkę rapsų pasėliams Lenkijoje ir dalyje Vokietijos. Kadangi rapsų atsargos 2009–2010 prekybos metų pabaigoje gali sumažėti iki 5 mln. t dėl nuolat didėjančio jų sunaudojimo, tikėtina, kad rapsų kaina 2009 metų II pusmetį gali pakilti 10–15 proc. Tai matyti ir iš tarptautinėje biržoje sudarytų ateities sandorių rapsų kainų tendencijų (3 lentelė).

3 lentelė / Table 3

Ateities sandorių rapsų kainos MATIF biržoje 2009 metais, Lt/t
Future transaction price of rapeseed at the international exchanges in 2009, Lt/t

Birža Exchange	Pristatymo mėnuo Month of delivery	2 sav. / week (01-05-11)	7 sav. / week (02-09-15)	10 sav. / week (03-02-08)	15 sav. / week (04-06-12)	19 sav. / week (05-04-10)
MATIF	2009-05	1007	1000	927	968	–
	2009-08	1021	1016	942	978	1074
	2009-11	1036	1031	955	988	1094
	2010-02	–	1036	971	1001	1111

Pastaba. MATIF – The International French Futures and Options Exchange (Prancūzija).